

SỬ DỤNG VẬT LIỆU THIÊN NHIÊN TRONG HOẠT ĐỘNG TẠO HÌNH CỦA TRẺ MẦM NON

ThS. NGUYỄN THỊ MỸ HẠNH*

Abstract: Organizing activities of shaping for children by using natural materials becomes one of the important methods in teaching at preschools. This method teaching helps children cultivate knowledge and perceive the beauty of life and art. In the article, author provides an overview on the use of natural materials in shaping activities for preschool children.

Keywords: Nature Materials, preschool children, shaping activity.

Ngày nhận bài: 20/03/2016; ngày sửa chữa: 30/03/2016; ngày duyệt đăng: 30/03/2016.

1. Vai trò của vật liệu thiên nhiên (VLTN) trong quá trình tạo hình của trẻ mầm non (TMN)

VLTN có sức hấp dẫn mạnh mẽ, dễ thay đổi hình dạng, dễ biến đổi, đây là điều kiện thuận lợi để phát triển cơ quan cảm giác, đánh thức tư duy và góp phần phát triển thẩm mỹ cho trẻ. VLTN vừa là phương tiện, vừa là đối tượng kích thích trẻ hoạt động. Trong quá trình “hoạt động” với VLTN, trẻ em có thể phát hiện nhiều điều kì thú, hấp dẫn, làm nảy sinh ở trẻ những xúc cảm tinh tế, tạo ra trạng thái tinh thần dễ chịu và thoải mái; từ đó kích thích khả năng sáng tạo. Cũng chính trong hoạt động này, trẻ nhận biết được những dấu hiệu, đặc điểm, bản chất của các loại vật liệu cũng như mối liên hệ của các sự vật, hiện tượng đó với nhau.

Sử dụng VLTN khi tổ chức hoạt động tạo hình cho TMN sẽ góp phần thỏa mãn nhu cầu hoạt động trực tiếp với thế giới đồ vật trong thiên nhiên; kích thích hứng thú quan sát, tìm hiểu, khám phá thế giới xung quanh của trẻ. Khi sử dụng loại vật liệu này vào các hoạt động, nhất là hoạt động tạo hình cũng góp phần giải quyết phần nào sự thiếu vật liệu, trực quan và đồ dùng dạy học trong thực tiễn giáo dục mầm non; đặc biệt ở các trường vùng sâu, vùng xa, các tỉnh miền núi do điều kiện kinh tế khó khăn, cơ sở vật chất thiếu thốn, đồ dùng, đồ chơi cho trẻ còn hạn chế.

Ngoài ra, VLTN trong các hoạt động giáo dục trẻ còn góp phần phát triển tính nhân văn, giúp trẻ có tình cảm với thiên nhiên; từ đó, hình thành ở trẻ thái độ, cách đối xử thân thiện với môi trường sống xung quanh (bảo vệ thiên nhiên, tiết kiệm, giữ gìn môi trường sống...).

Quan sát trẻ tạo hình với các dự án làm thủ công từ VLTN cho chúng ta thấy: trong quá trình tham gia vào làm các “tác phẩm nghệ thuật”, trẻ nhận thức môi trường xung quanh tốt hơn, có những hứng thú và

sáng tạo độc đáo. Chính những nguyên liệu từ thiên nhiên đó được để trong trạng thái tự nhiên chưa xử lí luôn luôn làm cho trẻ tò mò, hứng thú. Những ấn tượng đầu tiên của trẻ với loại VLTN thô này rất mạnh mẽ, kích thích trẻ mong muốn được hoạt động ngay với những vật liệu đó.

2. Phân loại VLTN cho TMN tạo hình theo nhóm

VLTN dùng để cung cấp cho trẻ tạo hình thường rất đơn giản và gần gũi, như: len tự nhiên, rơm rạ, dây bện, sáp ong, bột màu thực vật tự nhiên, đá, gỗ, cành cây, sợi tự nhiên, giấy thủ công, hạt, củ khoai tây, cà rốt, bong bóng, cát, hoa, lá, côn trùng, vỏ sò, hến và nhiều loại nguyên liệu thú vị khác... được sưu tầm từ cuộc sống xung quanh trẻ. Một số loại VLTN có thể được thu thập theo các mùa và bảo quản; một số khác có sẵn quanh năm trong tự nhiên; cũng có những loại VLTN được tận dụng lại từ những đồ phế liệu bỏ đi từ cuộc sống mà vẫn đảm bảo mức độ vệ sinh, an toàn và có thể tái sử dụng lại.

Có thể tạm phân loại một số vật liệu thường dùng làm đồ dùng, đồ chơi thủ công và cho trẻ tạo hình trong trường mầm non có nguồn gốc từ thiên nhiên và cuộc sống xung quanh trẻ, gồm:

- Các vật liệu có từ thiên nhiên xung quanh: + Vật liệu từ thiên nhiên vô sinh: cát, đất, đá, sỏi...; + VLTN có nguồn gốc từ thực vật: lá cây, hoa, cành cây, hạt, rơm, rạ, cành cây khô...; + VLTN có nguồn gốc từ động vật: vỏ ốc, vỏ sò, vỏ trứng, lông các con vật (chim, gà, vịt...).

- Tận dụng lại các loại vật liệu phế thải cho trẻ tạo hình. Loại vật liệu này thường có xung quanh cuộc sống của trẻ, gần gũi với trẻ và cũng có thể coi như một loại vật liệu sưu tầm từ thiên nhiên như: + Các loại vật liệu phế thải: vải, len, giấy báo, hộp giấy, thùng giấy,

* Trường Cao đẳng Hải Dương

lõi cuộn giấy, lõi cuộn chỉ, thìa nhựa, hộp nhựa, hộp sữa, lốp xe, hộp bánh...; + Một số đồ dùng, đồ chơi cũ có thể tái tạo và lắp ghép tận dụng lại: quả bóng, miếng ghép, một số chi tiết của những đồ chơi cũ...

3. Một số gợi ý khi sử dụng VLTN cho TMN tạo hình

Khi sử dụng các dụng cụ, vật liệu tạo hình bằng chất liệu thiên nhiên cho trẻ tạo hình, giáo viên mầm non cần chú ý:

- Cần nghiên cứu, tổ chức “góc lưu trữ vật liệu” và dạy trẻ những cách sắp xếp, bảo quản các loại vật liệu (giấy, vải, VLTN...) ở nơi thích hợp (trong các loại túi, phong bao, hộp, chai lọ...) có trật tự và tiện cho việc sử dụng, dọn dẹp.

- Tùy theo tính chất, hình dáng, kích thước của các vật liệu có thể tạo hình theo ý muốn (giấy, vải...) và các vật liệu có thể tận dụng tùy theo hình dạng tự nhiên sẵn có (lá, cánh hoa, cành cây, hạt, hạt...), giáo viên tập cho trẻ so sánh, phân loại, tìm kiếm và lựa chọn vật liệu thích hợp để tạo nên các sản phẩm xếp, dán, lắp ghép khác nhau.

- Trong quá trình hướng dẫn trẻ tạo hình với vật liệu từ thiên nhiên, người lớn và giáo viên mầm non nên chú ý cho trẻ tiếp xúc với vật liệu ngay từ ban đầu để kích thích hứng thú của trẻ. Ví dụ, khi hướng dẫn trẻ tự làm một số đồ chơi, người lớn nên hướng dẫn trẻ tự tìm kiếm, sưu tầm nguyên vật liệu gần gũi (như giấy, bìa, hộp, những bộ phận của đồ chơi đã cũ hỏng...). Quá trình tự sưu tầm vật liệu đó sẽ tạo cho trẻ cảm giác tò mò đến thích thú, thậm chí sửng sốt khi từ những vật liệu tưởng như bỏ đi ấy lại có thể làm ra những đồ chơi hấp dẫn (chẳng hạn: những chiếc thuyền gập từ giấy, máy bay được xếp bằng giấy và que, ngôi nhà từ giấy bìa và hộp carton, hay một số đồ chơi với hình tượng ngộ nghĩnh khác.

- Với những VLTN như hạt, củ cây, hoa lá... lại đem đến cho trẻ những cảm xúc khác lạ. Người lớn hoặc giáo viên mầm non có thể hướng dẫn trẻ quán một chiếc kèn bằng lá chuối, hình người được tết bằng rơm rạ, chiếc vòng đeo cổ được khâu bằng những bông hoa...; trẻ sẽ trải nghiệm những đồ chơi đó trong các trò chơi mô phỏng sinh hoạt của con người. Những đồ chơi phỏng theo sự vật trong thiên nhiên (con trâu, con nghé, cây cối, chim muông...) sẽ tạo nên nguồn đồ chơi phong phú, nuôi dưỡng ở trẻ tình yêu thiên nhiên, xóm làng, quê hương, đất nước.

Các hình thức tạo hình đa dạng trong lớp và ngoài lớp với những VLTN ở mọi lúc mọi nơi và gần gũi trong tự nhiên xung quanh trẻ như: trẻ được quan sát các đồ vật, con vật, sau đó vẽ trên đất, cát, nền gạch; xếp và tạo

hình bằng hạt, sỏi, đá; khuyến khích trẻ làm một số đồ chơi đơn giản như làm búp bê bằng rơm, len; làm con lợn từ củ khoai lang... cũng kích thích trẻ hứng thú, say mê hơn với nghệ thuật tạo hình.

Ngoài ra, VLTN gần gũi còn được tìm thấy trong các tác phẩm nghệ thuật dân gian phong phú. Khi cho trẻ tiếp xúc với các tác phẩm nghệ thuật dân gian của các nghệ nhân cũng chính là “con đường” đưa trẻ gần gũi với thiên nhiên, vì chính các tác phẩm nghệ thuật dân gian luôn gắn chặt với văn hóa vùng miền, địa phương; trong đó, chứa đựng rất nhiều những yếu tố thiên nhiên gần gũi xung quanh. Thiên nhiên được sử dụng để làm chất liệu tạo nên các tác phẩm đó như: màu sắc từ các màu của hoa, quả, cây, lá... giấy làm từ thân con diệp, bột cây, lá...; cách thức tạo ra tác phẩm cũng rất gần gũi (thường từ đôi bàn tay khéo léo của các nghệ nhân với những dụng cụ thô sơ mộc mạc; hơn nữa, nội dung biểu cảm của tác phẩm cũng rất gần gũi với môi trường xung quanh (như: tranh gà, lợn, chuột, mèo, cây cối, hoa, lá...)).

* * *

Thông qua quá trình tiếp xúc, quan sát các sự vật hiện tượng, những loại vật liệu trong thiên nhiên, sự kiện của đời sống xã hội, làm quen và tìm hiểu các sản phẩm, tác phẩm nghệ thuật dân gian sử dụng VLTN, giáo viên mầm non sẽ từng bước cung cấp cho trẻ hiểu biết, bồi dưỡng khả năng tri giác, cảm thụ thẩm mỹ, tích lũy các biểu tượng, hình thành tình yêu cái đẹp, yêu nghệ thuật, mở rộng vốn kinh nghiệm văn hóa xã hội. Những xúc cảm và trải nghiệm nghệ thuật ban đầu có thể rất sơ đẳng và nhẹ nhàng, song lại dễ tạo nên ở trẻ những trạng thái tinh thần rất tích cực và hình thành thái độ thẩm mỹ đúng đắn về hiện thực, về nghệ thuật tạo hình. □

Tài liệu tham khảo

- [1] N. P. Xaculinn (1992). *Phương pháp dạy trẻ hoạt động tạo hình*. NXB Giáo dục.
- [2] Trần Thu Thủy (biên dịch) (2006). *Chương trình khung giáo dục mầm non của Nhật Bản*. Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương.
- [3] Trần Thị Ngọc Trâm - Lê Thu Hương - Lê Thị Ánh Tuyết (đồng chủ biên) (2009). *Hướng dẫn tổ chức thực hiện chương trình Giáo dục mầm non* (mẫu giáo bé, mẫu giáo nhỡ, mẫu giáo lớn). NXB Giáo dục Việt Nam.
- [4] Lê Thanh Thủy (2003). *Giáo trình Phương pháp tổ chức hoạt động tạo hình cho trẻ mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] E. A. Kötakopxkaia (1979). *Dạy nặn trong trường mẫu giáo* (Tạ Thị Ngọc Thanh dịch). NXB Giáo dục.